

внутрішні й зовнішні впливи. У соціальному бутті це, наприклад, утворення, внаслідок міграції, етнічних соціально-культурних груп, процеси криміналізації або декриміналізації діянь, пом'якшення покарання або, навпаки, більш жорстоке покарання, поступове проникнення до пануючої культури, розповсюдження та перетворення на буденні, традицій і звичаїв субкультурного характеру тощо.

Самоорганізація в складних системах, до яких, безсумнівно, належить й суспільство, переходить від одних структур до інших, виникнення нових рівнів організації супроводжуються порушенням симетрії. При описі еволюційних процесів необхідно відмовитися від симетрії часу, характерної для повністю детермінованих і оборотних процесів у класичній механіці. Чим більш складна система, тим більш високий рівень її самоврегульованості та самоорганізації, що в свою чергу підпорядковані певним законам іррегулярності.

Виявлення зв'язків між криміногенними об'єктами та заходами й засобами впливу на них та визначення типів таких зв'язків; ініціювання процесів самоорганізації інститутів громадянського суспільства у протидії злочинності; урахування загальних принципів самоорганізації при поясненні злочинності та при розробці конкретних заходів запобігання й протидії їй – ось далеко не повний прелік завдань, що можуть бути вирішені за допомогою застосування синергетичної парадигми та теорії самоорганізації при визначенні стратегії протидії злочинності як на загальносоціальному, так й спеціально-кримінологічному рівнях. Такий підхід уявляється найбільш вдалим як для комплексних кримінологічних досліджень взагалі, так і для вдосконалення системи протидії злочинності як самостійного напрямку соціального впливу та соціальної рефлексії на злочинність зокрема.

Т. М. Мирошніченко,

доцент кафедри кримінального процесу
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого, кандидат юри-
дичних наук

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЗУПИНЕННЯ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

Європейський вибір України, проголошений на найвищому політичному рівні, потребує суттєвих змін у системі законодавства та серйозних зусиль у сферах його застосування, у тому числі кримінально-процесуальній. З прийняттям нового КПК було зроблено певні кроки у напрямку реформування законодавства з метою гармонізації правової системи України з європейськими стандартами прав людини та їх кримінально-процесуального забезпечення. Зокрема, законодавчо врахована правова позиція Європейського Суду з прав людини стосовно тривалого проведення

в Україні досудового слідства як одна з проблем, що свідчать про порушення нею положень ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод щодо необхідності дотримання розумних строків кримінального провадження.

Чинне законодавство як заходи для вирішення питання надто тривалих строків розслідування кримінальних правопорушень поряд із встановленням максимальних строків досудового розслідування (ст. 219 КПК) передбачає можливість оскарження слідчому судді вже в ході розслідування постанови слідчого, прокурора про зупинення досудового розслідування встановленими заінтересованими особами (п. 2 ч. 1 ст. 303 КПК), необхідність забезпечення ефективного досудового розслідування (п. 8 ч. 2 ст. 36, ч. 4 ст. 38, п. 2 ч. 2 ст. 39 КПК), дотримання розумних строків виконання процесуальних дій чи прийняття процесуальних рішень як засади кримінального провадження (ст. 28 КПК), загальних положень щодо досудового розслідування у найкоротший строк (ст. 283 КПК), інш.

Зупинення досудового розслідування як оформлена постановою прокурора або слідчого за погодженням із прокурором вимушена перерва у кримінальному провадженні за наявності передбачених законом підстав і дотримання умов з метою припинення перебігу строків досудового розслідування тягне за собою настання негативних юридичних наслідків як для провадження у цілому, так і для окремих його учасників: ускладнюються процеси встановлення дійсних обставин вчинення кримінальних правопорушень, відновлення порушених прав та законних інтересів осіб, передусім, відшкодування шкоди потерпілому та цивільному позивачу, забезпечення безпеки учасників процесу під час його зупинення, інш. Несприятливі наслідки водночас виникають і для інтересів підозрюваного, оскільки він не приймає участі у кримінальному провадженні за об'єктивних чи суб'єктивних причин.

Більшість із передбачених законом підстав для зупинення досудового розслідування (ст. 280 КПК) пов'язані із відсутністю у провадженні підозрюваного (хвороба, переховування від розслідування) як ключової фігури кримінального процесу, з приводу діянь якої й проводиться досудове розслідування. Відсутність інших учасників кримінального провадження (потерпілого, свідка) за аналогічних підстав заважають провадженню, однак, підставами для його зупинення не є.

У юридичній літературі висловлюється думка про те, що перелік підстав для зупинення кримінального провадження у ст. 280 КПК є основним, але не вичерпним. Ще однією називається порушення Верховним Судом України перед Конституційним Судом питання про відповідність Конституції законів та інших нормативно-правових актів України. Такий висновок є небезпідставним. У п. 2 постанови Пленуму Верховного Суду України від 1 листопада 1996 р. № 9 «Про застосування Конституції України про здійсненні правосуддя» зазначено, що у випадку невизначеності в питанні про те, чи відповідає Конституції застосований закон або закон, який підлягає застосуванню у конкретній справі, суд за

клопотанням учасників процесу або за власною ініціативою зупиняє розгляд справи і звертається із вмотивованою ухвалою (постановою) до Верховного Суду України, який відповідно до ст. 150 Конституції може порушувати перед Конституційним Судом України про відповідність Конституції законів та інших нормативно-правових актів.

Однак, наразі чинне кримінальне процесуальне законодавство не передбачає вищенаведеної підстави зупинення досудового розслідування. Пленум Верховного Суду України, як видається, у згаданій постанові перевищив свої повноваження, перебрав на себе функцію законодавця, сформулювавши по суті доповнення до чинної на той час ст. 206 КПК «Підстави та порядок зупинення слідства».

З прийняттям нового КПК доцільність відповідних змін ст. 280 КПК «Підстави та порядок зупинення досудового розслідування» обумовлена вимогою законодавця застосовувати у кримінальному провадженні принцип верховенства права. Його реалізація за такого доповнення набуде цілком реального характеру.

Частиною 5 ст. 280 КПК заборонено після зупинення досудового розслідування проведення слідчих (розшукових) дій. Дозволено лише виконання тих слідчих (розшукових) дій, які спрямовані на встановлення місцезнаходження підозрюваного. Що стосується негласних слідчих (розшукових) дій, то згадана стаття КПК не містить прямої заборони їх проведення після зупинення досудового розслідування з метою встановлення місцезнаходження підозрюваного. Однак, приймаючи до уваги особливості провадження у зупиненому досудовому розслідуванні з урахуванням положення ст. 19 Конституції України щодо обов'язку органів державної влади та їх посадових осіб діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України, призначення проведення негласних слідчих (розшукових) дій під час зупинення досудового розслідування, як видається, є неприйнятним.

С. М. Мохончук,

доцент кафедри кримінального права № 1
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого, кандидат юри-
дичних наук

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОЇ РЕГЛАМЕНТАЦІЇ СИСТЕМИ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ МИРУ ТА БЕЗПЕКИ ЛЮДСТВА В КРИМІНАЛЬНОМУ КОДЕКСІ УКРАЇНИ

Проблема забезпечення миру та безпеки людства є однією з найважливіших та найбільш масштабних у контексті функціонування не лише окремих держав, а й усього світового співтовариства. Історії відомі численні спроби забезпечи-